

Vasilj Jovović
Filozofski fakultet
Nikšić

ULOGA BIBLIOTEKE U BOLONJSKOM PROCESU

THE ROLE OF LIBRARIES IN BOLOGNA PROCESS

ABSTRACT: The Bologna declaration clearly explains that is the library is service, and the library have to provide, users (students and professors), complete service. Of course the library have to have strong financial construction. The University of Montenegro signed the Declaration, and, that we shall have to accept this its provisions. It would be a major step for our librarianship.

Key words: Akademic libraries, Bologna Declaration, University of Montenegro.

APSTRAKT: Bolonjski proces je proces reforme visokog obrazovanja u Evropi sa ciljem da promoviše mobilnost studenata i profesora uspostavljanjem Evropskog prostora visokog obrazovanja do 2010. godine. Proces je dobio naziv po Bolonjskoj deklaraciji od 19. juna 1999. godine, koju su potpisali ministri zaduženi za visoko obrazovanje iz 29 država Evrope. Londonskim kominikeom iz 2007. godine i Crna Gora je potpisnik ove deklaracije. Visoko školstvo u Crnoj Gori nalazi se u procesu transformacije i usklađivanja sa visokim školstvom Evrope, pa i bibliotečki sistem treba uskladiti, kao i kvalitet rada sa potrebama modernog univerziteta.

Ključne riječi: visokoškolske biblioteke, Bolonjska deklaracija, Univerzitet Crne Gore.

Savremeni zahtjevi visokog obrazovanja u sklopu Bolonjske deklaracije su: fleksibilnost, interdisciplinarnost, kreativnost i doživotno učenje, a potrebno je povećati djelotvornost, multidisciplinarnost i netradicionalnost obrazovanja. Biblioteke u tome imaju vidnu ulogu, jer one podupiru razne funkcije Univerziteta kao što su podučavanje, istraživanje, usvajanje novog znanja i posredovanje znanja i kulturne prošlosti i sadašnjosti generacijama koje dolaze. Biblioteke učestvuju u obrazovanju korisnika za djelotvorno pronalaženje, pristup, razmjenu i upotrebu informacija.

Danas je biblioteka sve manje mjesto (lokacija), a sve više je proces. Biblioteka sve više postaje *informacijska platforma* u umreženom društvu znanja. Broj časopisa raste, kao i njihova cijena u štampanoj ili elektronskoj verziji, a budžeti za visokoškolske (fakultetske) biblioteke ne rastu ili se čak smanjuju. U takvim okolnostima uloga biblioteka postaje sve značajnija, s obzirom da je za društvo znanja potrebno obezbijediti pronalaženje, posuđivanje i upotrebu informacija. Ideja virtualnog univerziteta počiva na unapređenju elektroničkog učenja (e-Learning), pa su i naše visokoškolske biblioteke treba da grade online servise i programe za udaljene korisnike. Edukacija korisnika putem web-a razvila je nove referalne usluge čije su prednosti otvoreni i dostupni programi koji dijelom počivaju na interakciji bibliotekara i korisnika. Edukacija putem web-a omogućava bibliotekama racionalizaciju u uslovima sve

većih obrazovnih potreba i sve manjeg broja bibliotekara, ali i onima koji iz određenih razloga nisu bili u mogućnosti obrazovati svoje korisnike – studente i nastavno osoblje.

Univerziteti moraju svoje biblioteke da prilagode predstojećim nastavnim reformama jer bez njih nema uspješnog djelovanja u smislu informacijske dostupnosti. Danas su u većini umrežene fakultetske i ostale biblioteke Jugoistočne Evrope u sistem COBISS. Net što omogućava međunarodnu dostupnost izvorima znanja, kao i praćenje bibliografskih pokazatelja naučne, stručne i vaspitno-obrazovne uspješnosti. COBISS predstavlja organizacioni model povezivanja biblioteka u bibliotečko-informacioni sistem sa uzajamnom katalogizacijom, uzajamnom bibliografsko-kataloškom bazom podataka COBIB i lokalnim bazama podataka biblioteka učesnica, bazom podataka o bibliotekama COLIB, normativnom bazom podataka CONOR, a takođe i drugim funkcijama. COBISS.Net je naziv mreže koja međusobno povezuje autonomne (nacionalne) bibliotečko-informacione sisteme COBISS različitih država i njihove informacione sisteme o istraživačkoj djelatnosti. Programska oprema COBISS tehnički omogućuje preuzimanje zapisa iz bilo koje uzajamne baze podataka COBIB, kataloga OCLC (WorldCat) i iz drugih baza podataka. Bibliotečko-informacioni sistem kao i informacioni sistem u naučno-istraživačkoj djelatnosti su neophodna struktura bez koje se ne može zamisliti savremeno školstvo, nauka i istraživanje kao ni tehnološki i ekonomski razvoj. Biblioteke su jedan od najvažnijih činilaca stvaranja novih vrijednosti u obrazovanju i naučno-istraživačkom radu.

Funkcija biblioteke kao potpore učenju može se sastojati u pružanju *informacijskih usluga* u užem smislu (pretraživanje informacijskih izvora, međubibliotečka pozajmica, informacijske usluge) ili u širem smislu kao *potpora informacijskom opismenjivanju*, to jest uključenosti u osmišljavanje i sprovođenje obuke informacijskom opismenjivanju i u virtualnom okruženju, te posredno, kroz usluge izrade tematskih portala kao potpore učenju, nastavi i istraživanju. Bibliotekar na taj način preuzima važan vaspitno-obrazovni zadatak, a time i odgovornost za kvalitet obrazovnog procesa. Svoju odgovornost on dijeli sa nastavnicima i studentima. Istraživanja sprovedena poslednjih decenija pokazuju da studenti na univerzitetima koji imaju dobro razvijene biblioteke i stručno osposobljene bibliotekare postižu znatno bolje rezultate (ocjene na ispitima, u seminarskim i diplomskim radovima). Zbog toga bi bibliotekari trebalo da budu ne samo kompetentni u pretraživanju i pohranjivanju informacija, već i informatički izrazito pismeni i vješti u korišćenju aplikacija što ih nude nove tehnologije. Biblioteke zato treba da upravo u tom pravcu osmišljavaju programe, koji će razvijati svijest o važnosti naučnih i tehničkih informacija pri obnavljanju i sticanju novih znanja i osposobljavanju za samostalno rješavanje informacijskih problema u što kraćem vremenskom roku. Uključivanje informacijske pismenosti u nastavne planove i programe univerziteta zahtijeva zajedničke napore i fakulteta i biblioteke. Fakultetske biblioteke bi trebalo da budu tako opremljene i organizovane da pružaju pomoć obra-

zovnim programima matičnih ustanova, te da studentima omoguće nove načine traženja informacija. Kada je o korisnicima riječ, treba podsticati svijest o značenju naučnih informacija, kao i potrebu neprekidnog obnavljanja znanja. To je moguće ukoliko nastavni planovi i njihovo izvođenje podstiču studente na upotrebu informacionih izvora, kako se ne bi ponašali pragmatično usmjeravajući ih samo na propisane udžbenike. Za obavljanje tih zadataka i bibliotekarima treba odgovarajuće obrazovanje, koje dobijaju adekvatnim formalnim obrazovanjem. Bibliotekarstvo se danas nužno mijenja, uglavnom zbog činjenice da je sve više informacija dostupno u digitalnoj formi. Danas se od bibliotekara očekuje da pored njihovih tradicionalnih poslova i znanja posjeduju dodatne vještine potrebne za rad u svijetu digitalnih informacija, te su prinuđeni da se stalno usavršavaju. Važan korak u rešavanju ove potrebe savremenog bibliotekarstva jeste organizovanje odgovarajućih edukativnih programa koji bi pripremili buduće bibliotekare za novo radno okruženje. Cilj univerzitetskog *studijskog programa Bibliotekarstvo* jeste osposobljavanje kandidata za najzahtjevniji stručni rad i rukovođenje bibliotekama.

Bibliotekarstvo je savremena, aktuelna, dinamična i zanimljiva djelatnost, premda njeni počeci sežu u doba antike. S obzirom na protekle epohe, danas se bibliotekari ne bave samo knjigama u papirnom obliku, već i drugim, npr. elektronskim publikacijama. Obim djelatnosti bibliotekara seže od pomoći studentima u pripremi seminarskih radova do saradnje sa istraživačima na objavljivanju naučnih članaka, od čuvanja rukopisa do pripremanja digitalnih biblioteka. Bibliotekari takođe uspostavljaju mostove između čitalaca i autora, odnosno bibliotečke građe, što znači da oni znaju stručno da obrade bibliotečku građu prema međunarodnim standardima, te da željenu građu i informacije brzo i jednostavno pronadu. Budući da pri sadašnjem razvoju informacione tehnologije ta djelatnost nije intuitivna, u *studijskom programu bibliotekarstva* se nudi stručno znanje koje će kandidatima omogućiti da napreduju nakon završetka studija. Stručne kompetencije školovanih bibliotekara bile bi: osposobljenost za rukovođenje bibliotekama i sličnim ustanovama koje se bave sakupljanjem, čuvanjem i pružanjem informacija; osposobljenost za promovisanje i širenje uticaja biblioteke i sličnih ustanova koje se bave sakupljanjem, čuvanjem i posredovanjem informacija; osposobljenost za kritičko korišćenje inovacija u teoriji i praksi sopstvenog stručnog i radnog područja; osposobljenost za samostalno istraživanje i objavljivanje istraživačkih rezultata; osposobljenost za grupnu istraživačku i razvojnu aktivnost, kreativnost i originalnost u stručnim i razvojnim aktivnostima te istraživanju na sopstvenom području; shvatanje značaja i uloge informacija u konkretnoj ustanovi i savremenom društvu uopšte.

Biblioteke su memorije čovječanstva i bez njih bi svaka generacija morala da počinje ispočetka u prikupljanju saznanja, a savremena informaciona tehnologija omogućava interaktivnost znanja na sasvim nov, brži i kompleksniji način. Za razvoj nauke značajan je otvoren pristup informacijama i izgradnja institucionalnih digitalnih repozitorija sa otvorenim pristupom u kojem se

čuvaju tekstovi, slike, multimedijalne prezentacije, podaci, a to treba na sebe da preuzmu biblioteke.

Preme iskustvima Univerziteta u Ljubljani rješavanje pitanja biblioteka kao što su prostor, računarska oprema, nabavka naučne literature daleko je uspješnije u „bolonjskom“ modelu studiranja nego ranije. Treba poštovati smjernice Bolonjske deklaracije koja stavlja akcenat na aktivno studiranje za koje su biblioteke nezaobilazne.

Na Univerzitetu Crne Gore je primijetna zatvorenost fakultetskih biblioteka u odnosu na univerzitetsku, što rezultira brojnim neracionalnim i neprihvatljivim ponašanjem i posledicama takve prakse. Treba uspostaviti tješnje veze između fakultetskih biblioteka i ojačati poziciju Univerzitetske biblioteke, jer se Bolonjski proces odražava na odnose fakultetskih biblioteka sa odgovarajućom univerzitetskom bibliotekom, kao i na ulogu univerzitetskih biblioteka u novim uslovima. Postojanje biblioteke, njena opremljenost i servisi koje nudi trebalo bi da budu jedan od važnih kriterijuma za vrednovanje kvaliteta jednog Univerziteta, kao i prilagođavanje bibliotečkih usluga dnevnim potrebama istraživača i studenata.

Potrebno je centralizovati bibliotečke službe u okviru Univerziteta Crne Gore, što se postiže harmonizacijom procedura i pravila, smanjenjem broja lokacija i seobom kolekcija, zajedničkim pregovaranjem sa dobavljačima bibliotečkog materijala, digitalizacijom i stvaranjem bibliotečkih službi jedinstvenih za cio Univerzitet. Biblioteke treba da postanu centralizovane organizacije u decentralizovanoj univerzitetskoj sredini sa funkcijom snabdjevača dokumentima, brokera informacija i servisa prilagođenog potrebama korisnika. Osnovni postulat je da univerzitetske biblioteke moraju biti orijentisane prije svega prema korisnicima i pružanju usluga, a ne prema pravljenju zbirki. Treba zagovarati otvoren pristup informacijama koje su nastale kao rezultat državnog finansiranja naučnih istraživanja. Uloga univerzitetskih biblioteka u budućnosti vidi se prije svega kao centralnih mjesta za izgradnju i održavanje digitalnih arhiva institucija kojima pripadaju i kao institucija koja treba da obrazuje korisnike da što bolje iskoriste sve dostupne informacije.

Za visokoškolske biblioteke je karakteristično nepostojanje „čitaonica za udžbenike“. Na svim evropskim univerzitetskim bibliotekama postoje posebne čitaonice za udžbenike u kojima se nalaze svi postojeći važeći udžbenici za sve predmete koji se izučavaju na tom univerzitetu, u adekvatnom broju primjeraka, zavisno od broja studenata. Jedan primjerak je stalno u biblioteci, uvijek dostupan, a ostale studenti mogu da nose svojim kućama. Kada ti udžbenici prestanu da važe, oni se rashoduju i prodaju, a zadržavaju se samo 2–3 primjerka kao muzejski primjerci, i ulaze u fond biblioteke. Još je jedna bitna razlika između naše prakse i onoga što se događa u Evropi. Naime, univerzitetska biblioteka na evropskim univerzitetima je centralna biblioteka tog univerziteta i sve fakultetske biblioteke pripadaju njoj – organizaciono, materijalno i upravno. Kod nas je Univerzitetska biblioteka centralna i matična, ali praktično može da vrši samo profesionalni uticaj na bibliotekare fakultetskih

biblioteka, jer nema nikakve ingerencije da nešto uređuje u njihovom radu. Univerzitetska biblioteka može samo da predlaže dekanima da bibliotekari u fakultetskim bibliotekama polože stručne ispite, može da daje smjernice, može da pravi analize stanja i sl. Osim Univerzitetske biblioteke koja je unutrašnja organizaciona jedinica Univerziteta, sve ostale biblioteke su upravno-organizacione jedinice pojedinih fakulteta i instituta.

Univerzitetska biblioteka Podgorica obavlja koordiniranu nabavku elektronskih baza podataka (EBSCOhost) i pojedinih vrsta publikacija, prije svega stranih časopisa. Od skora je uvedena i nova EBSCO baza sa elektronskim knjigama NET LIBRARY. Univerzitetska biblioteka Podgorica od 2006. do 2008. godine koordinirala je izradu registra nastavnika i istraživača, čime su stvoreni osnovi za razvoj informacionog sistema o istraživačkoj djelatnosti Crne Gore E-CRIS.CG. Od 2006. godine izrađuje i koordinira izradu personalnih bibliografija nastavnika i istraživača Univerziteta. Na Univerzitetu Crne Gore, pored Univerzitetske postoji više biblioteka lociranih na fakultetima i institutima. U sistem COBISS CG uključene su: Biblioteka prirodno-matematičkih i tehničkih nauka, Ekonomski fakultet, Fakultet političkih nauka, Fakultet za pomorstvo Kotor, Filozofski fakultet Nikšić, Medicinski fakultet, Pravni fakultet, Univerzitetska biblioteka Podgorica, Univerzitas Podgorica i Istorijski institut Crne Gore Podgorica. Do danas (10. 10. 2010. god.) ove biblioteke su unijele u COBISS sistem 75942 naslova, od toga Univerzitetska biblioteka ima unešene sve publikacije (36443 naslova), a Biblioteka Filozofskog fakulteta u Nikšiću unijela je u COBISS sistem 14540 naslova.

Postojeći stručni kadar raspršen je po fakultetskim bibliotekama, Centralnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“, biblioteci CANU, tako da je efikasnost njihove djelatnosti umanjena zbog prevelike decentralizacije. Svaka biblioteka ne mora imati „sve“, ali korisnik mreže dobija sve što mu je potrebno. Bibliotečki fond može biti centralizovan ili podijeljen na više odjeljaka koji su locirani bliže njihovim korisnicima. Centralizovani sistemi imaju prednost u akademskom i ekonomskom pogledu, ukoliko se ne radi o potrebi izuzetno frekventnog korišćenja određenih referentnih publikacija.

U evropskim zemljama i SAD postoji vrlo bliska veza između kompjuterskih centara univerziteta i univerzitetskih biblioteka. Biblioteke u Evropi imaju profesionalne bibliotekare koji su u većini slučajeva završili neku drugu naučnu oblast, pa u zatim išli na postdiplomske studije iz bibliotekarstva, ili su studirali bibliotekarstvo koje obuhvata i informatiku. Negdje je školovanje četvorogodišnje, negdje trogodišnje (Njemačka, Francuska), a u angloameričkim državama to su postdiplomske studije. U Crnoj Gori ne postoje studije bibliotekarstva, već se zvanje bibliotekara stiče poslije polaganja stručnog ispita koji se sastoji od osam stručnih bibliotekarskih predmeta u Centralnoj narodnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“ na Cetinju.

Ono što nas razlikuje od Evrope je i radno vrijeme biblioteka. U Evropi su biblioteke često otvorene do ponoći (što se kod nas može desiti samo ponegdje u nekom studentskom domu), a neke rade i cijelu noć. Obezbjedenje biblioteka u Evropi je na sofisticiranom nivou.

U Bolonjsko deklaraciji jasno stoji da je biblioteka uslužna djelatnost i da je obavezna da korisnicima (studentima i profesorima) obezbijedi ono što od nje traže. Naravno, iza toga stoji čvrsta finansijska konstrukcija koja bibliotekama omogućava da na taj način obavljaju svoju djelatnost. Pošto je i Univerzitet Crne Gore potpisnik te deklaracije, za očekivati je da ćemo i mi morati da se prilagodimo njenim odredbama, a to bi bio veliki korak za naše bibliotekarstvo.

Po Bolonjskoj deklaraciji da bi jedna visokoškolska ustanova bila akreditovana ona mora da ispuni i određene standarde i uputstva vezana za biblioteke, koji iz tih standarda proizilaze. Po *standardu 7: Vannastavno osoblje*, Visokoškolska ustanova ima najmanje jednog bibliotekara, odnosno ustanova zapošljava najmanje dva bibliotekara sa visokom stručnom spremom i jednog knjižničara ukoliko na istoj studira preko 500 studenata. Po *standardu 10,1: Biblioteka, udžbenici i informaciona podrška*, ustanova ima odgovarajuću biblioteku koja raspolaže informacionim resursima i servisima koje koristi u cilju ispunjenja svoje misije. Biblioteka mora biti snabdjevena literaturom koja svojim nivoom i širinom obezbjeđuje podršku studijskim programima koje institucija izvodi u naučno-istraživačkom radu. Biblioteka mora raspolagati sa najmanje 1000 bibliotečkih jedinica iz oblasti iz koje se izvodi nastavni proces. Po *standardu 10.2*, Ustanova obezbjeđuje za sve upisane studente potrebnu udžbeničku literaturu: učila i pomoćna sredstva. Učila i pomoćna sredstva moraju biti raspoloživa na vrijeme i u broju dovoljnim da se obezbijedi normalno odvijanje nastavnog procesa. Po *standardu 10.3*, Ustanova raspolaže informacionom tehnologijom koja omogućava nesmetan pristup ostalim informacionim resursima koji su neophodni za studiranje i naučno-istraživački rad. Ustanova obezbjeđuje najmanje jednu računarsku učionicu sa najmanje 20 računara sa pristupom Internetu. Po *standardu 10.4*, Ustanova obezbjeđuje neophodnu obuku nastavnika, saradnika i studenata u cilju efektivnog korišćenja biblioteke i ostalih informacionih resursa.

Za potrebe studijskog programa po *standardu 10: Resursi*, obezbijeduju se odgovarajući ljudski, prostorni, tehničko-tehnološki, bibliotečki i drugi resursi koji su primjereni karakteru studijskog programa i broju studenata koji se upisuju. Za potrebe studijskog programa potrebno je obezbijediti biblioteku koja raspolaže sa najmanje 100 bibliotečkih jedinica relevantnih za taj studijski program, kao i potrebnu udžbeničku literaturu, učila i pomoćna sredstva.

Po *standardu 12.2: Unutrašnji mehanizmi za osiguranje kvaliteta*, visokoškolska ustanova formira posebnu Komisiju za kvalitet koju čine nastavnici i saradnici, vannastavno osoblje kao i predstavnici studenata, a čiji je zadatak priprema odluka neophodnih u procesu donošenja i sprovođenja politike kvaliteta. Na Univerzitetu Crne Gore formirana je Komisija za kontrolu kvaliteta u koju je ušao i predstavnik fakultetskih biblioteka. Potrebno je da i u komisijama koje su formirale organizacione jedinice Univerziteta – fakulteti i instituti, uđu predstavnici biblioteke, jer po Bolonjskoj deklaraciji Biblioteke su te koje u velikoj mjeri podržavaju realizaciju nastavno-naučnog procesa.

U okviru aktivnosti na realizaciji *Strategije naučno-istraživačke djelatnosti Crne Gore 2008 – 2016. godine*, Ministarstvo prosvjete i nauke na predlog

Savjeta za naučno-istraživačku djelatnost donijelo je zaključke i preporuke vezane za bibliotekarstvo. Kao prvo treba dovršiti započete aktivnosti na realizaciji COBISS CG, a da bi se ovaj system dovršio, neophodno je da fakultetske biblioteke kompletiraju podatke o svojim fondovima u COBISS CG sistemu. Potrebno je kompletirati i stalno ažurirati E-CRIS (Electronic Current Research Information System) informacioni sistem. Za završetak i ažuriranje ovog sistema potrebno je da nastavno i naučno osoblje dostavi već tražene podatke. Treba omogućiti pristup većem broju baza podataka. Da bi bibliotečki sistem na Univerzitetu bolje funkcionisao potrebno je usvojiti jedan od mogućih modela centralizovane organizacije. Potrebno je definisati jedinstven bibliotečko-informacioni sistem sa efikasnom univerzitetskom mrežom u koju bi se uključile Centralna i ostale biblioteke sa teritorije Crne Gore. Treba usvojiti model finansiranja bibliotečko-informacionog sistema koji bi omogućio permanentnu obnovu bibliotečkog fonda, a naročito periodičnih publikacija, nezavisno od trenutnih mogućnosti i stavova rukovodioca univerzitetskih jedinica. Da bi se uspostavio efikasan sistem treba realizovati sve navedene preporuke. Prvo treba realizovati one za koje postoje realni finansijski i kadrovski uslovi i preduzeti neophodne mjere za realizaciju preostalih preporuka.

Za informaciono društvo koje podržava na znanju zasnovan razvoj, bibliotečko-informacioni sistemi o istraživačkoj djelatnosti, predstavljaju izuzetno značajnu infrastrukturu bez koje se ne može zamisliti savremeno školstvo i istraživanje, a takođe ni kulturni, tehnološki i privredni razvoj. Biblioteke ne mogu uspješno da funkcionišu kao usamljena ostrva, već prateći znanje i kulturu moraju da se povezuju i na taj način obezbjeđuju uslove za dijalog i saradnju kao najbolju osnovu za razvoj svake države i međunarodne zajednice u cjelini.

Razlika između onoga kako su danas uređene visokoškolske biblioteke u Crnoj Gori i onoga kako bi to trebalo da izgleda je velika. Kako je naša zemlja potpisnik Bolonjske deklaracije, treba još dosta toga da se uradi kako bi se ispunili uslovi iz pomenute deklaracije.

L i t e r a t u r a

- Brofi, Piter (2005), *Biblioteka u dvadeset prvom veku*, Beograd.
- Choi, Youngok, Rasmunssen, Edie (2009), *Šta je potrebno za edukaciju budućih digitalnih bibliotekara, Istraživanje o savremenoj praksi i novom kadru u akademskim i naučnim bibliotekama*, Visokoškolske biblioteke, god. VI, br. 6, Beograd.
- Filipi-Matutinović, Stela (2004), *Moramo da primenimo Bolonjsku deklaraciju*, Visokoškolske biblioteke, god. I, br. 1, Beograd.
- Filipi-Matutinović, Stela (2005), *Biblioteke moraju da prate tehnološki razvoj*, Visokoškolske biblioteke, god. II, br. 6, Beograd.
- Marković, Mirko S. (2002), *Biblioteca future*, Beograd.

- Milošević, Divna (2009), *Biblioteke sadašnjosti i budućnosti savremena biblioteka-evropski standardi u praksi*, Visokoškolske biblioteke, god. VI, br. 4, Beograd.
- Petrović, Vera (2008), *Uspostava kvaliteta u specijalnim i visokoškolskim knjižnicama-knjižnice u bolonjskom okruženju*, Visokoškolske biblioteke, god. V, br. 2, Beograd.
- Stokić, Gordana (2002), *Ka filozofiji bibliotekarstva*, Pančevo.
- Strategija naučno-istraživačke djelatnosti Crne Gore (2008-2016)*, Podgorica, maj 2008.